

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΧΡΟΝΙΑ Θ'.

Χ

ΑΘΗΝΑ, ΚΕΡΙΑΚΗ, 21 ΤΟΥ ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1911

Χ

ΑΡΙΘΜΟΣ 444

ΕΝΑΣ ΛΑΟΣ ΥΨΩΝΕΤΑΙ ΑΜΑ ΔΕΙΞΗ
ΠΩΣ ΔΕ ΦΟΒΑΤΑΙ ΤΗΝ ΑΛΗΘΕΙΑ.

ΨΥΧΑΡΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Δ. Ν. ΒΕΡΝΑΡΔΑΚΗΣ. — Παλαιό γράμμα πρὸς τὸν Πάλλη.
ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΜΠΥΣΗΣ. Ὁ Ἀρήγιανος (συνέχεια).
ΙΑΑΣ. Ὅσοι ζωντανοὶ (Δημοτικισμός).
ΚΑΠΟΙΑ. Μουσικοκριτικά. Ἡ Περουζέ (μελόδραμα).
Ο ΚΡΙΤΙΚΟΣ ΤΟΥ ΝΟΥΜΑ. — Θεατρικά. *Καινούργια ἔργα*. (Χερουβείμ, Ὅταν ἀγαποῦμε, Μαῦρο χέρι).
Κ. ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ. Ὑπεράνθρωπος (συνέχεια).
ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ — Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ.

ΠΑΛΑΙΟ ΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΤΗ Δ. Ν. ΒΕΡΝΑΡΔΑΚΗ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΑΛΛΗ. ✱ ✱

Ἐν Μυτιλήνῃ τῇ 22)3 Μαΐου 1889.

Περιποῦδάστέ μοι φίλε Κύριε Δ. Πάλλη,

Ἡ ἀπὸ 3)15 τρέχ. ἐπιστολὴ Σας εἶνε δι' ἐμὲ τῶν πολλῶν Σας πρὸς ἐμὲ δῶρων τὸ ἐπισφράγισμα, διὰ τὸ ἔποιον καὶ Σας εὐχαριστῶ. Ἀφοῦ δὲν εἶχα τὸ εὐτύχημα νὰ περάσετε ἀπὸ τὴν νησὸν μας καὶ νὰ Σας ἴδω προσωπικῶς καὶ γνωρίσω, ὅπως ἐπεθύμουν καὶ ἐπιθυμῶ πάντοτε, ἢ ἐκ τῆς ἐπιστολῆς Σας χαρὰ ἐμετρίασεν ἀρκετὰ τὴν στέρησιν ταύτην. Ἄλλως, ἂς ἐλπίζω, ὅτι δὲν θὰ λείψῃ Θεοῦ θέλοντος ἡμέραν τινὰ καὶ ἢ προσωπικῆ μας συνάντησις, ἀρκεῖ μόνον ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν νὰ μ' ἐνθυμησθε μὲ δύο λέξεις Σας, διὰ νὰ γνωρίζω ποῦ εὕρισκεσθε.

Τὰ τραγούδια Σας ἔλαβα ἐξ Ἀθηνῶν, ὡς καὶ πρότερον ἐν ἄλλο Σας τραγοῦδι μὲ μουσικὴν ἀπὸ τὴν Ἰνδικήν. Ὅτε κατὰ πρῶτον ὁ κοινὸς φίλος Κλεάνθης μοῦ ἔστειλε τὴν τῆς Ἀντιγόνης ἐκδοσὴν Σας, ἠπόρησα πῶς εὐρέθη ἔμπορος Ἑλλήν τὸσον καλὸς κριτικὸς καὶ φιλόλογος. Ἄλλ' ὅτε ἀνέγνωσα τοὺς τονισμένους στίχους Σας, εἰς τὴν πρώτην μου ἐκπληξὴν προσετέθη καὶ ἄλλη, ἣν ἐπηύξησεν ἔτι μᾶλλον ἢ ἐξ Ἀθηνῶν πλουσιωτέρα ποιητικὴ Σας ἀποστολή. Μὰ τὰς Μόσας, εἶπα, ἰδοὺ ὁ φίλος μας καὶ ποιητὴς ἀπὸ τῶσους ποιητὰς μας ἄλλους καλῆτερος. Ναι, καλῆτερος! Οὐδὲ πρέπει νὰ ἐκλάβετε τὸν

λόγον μου τοῦτον ὡς κενὸν φιλικὸν φιλοφρόνημα. Τὸ εἶδος βέβαια τῆς ποιήσεως, εἰς ὃ ἀνάγονται τὰ «Τραγούδια γιὰ παιδιὰ», εἶνε ἐλαφρὸν ἕλωσ καὶ παιγνιώδες, οὐδ' ἢ οὐσία τῶν ἄσματιῶν ἐξελέγχεται ἀπανταχοῦ ἐξ ἴσου ποιητικὴ, ἀλλ' ἢ στιχογραφικὴ καὶ γλωσσικὴ ἐκφορὰ εἶνε πανταχοῦ σχεδὸν ἀρίστη, καὶ τοιαύτη, ὅποιαν στεροῦνται ἅπαντες σχεδὸν εἰ σημερινοὶ μας ποιηταί, τοῦλάχιστον ὅσους ἔτυχε νὰ ἀναγνώσω — διότι, καθὼς εὐκόλως ἐννοεῖτε, οὔτε τοὺς γνωρίζω, οὔτε εἶνε δυνατόν νὰ τοὺς γνωρίζω ἐδῶ ἕλωσ. Ὅλοι θέλουν νὰ γράφουν στίχους εἰς δημοτικὴν γλῶσσαν, καὶ οὐδεὶς αὐτῶν (καθ' ὅσον τοῦλάχιστον γνωρίζω) κατώρθωσε μέχρι τοῦδε τοῦτο. Ἡ γλῶσσά των αὕτη ἢ εἴθην δημοτικὴ εἶνε ἀνούσιον κρᾶμα λογισματικῶν κουρευμένων μὲ τὸ ψαλίδι φαντασιώδους τινὸς δημοτικῆς γραμματικῆς. Ὅχι ἔτι ἢ δημοτικὴ γλῶσσα εἶνε δυνατόν νὰ περάσῃ γνησίᾳ καὶ ἄκρατος εἰς ἅλα τὰ γένη τῆς ποιήσεως. Τοῦτο εἶνε ἀδύνατον, ὡς π. χ. εἰς τὸ δράμα. Ἄλλ' ὑπάρχουσιν εἶδη, καὶ ἰδίως λυρικά, ὅπου κάλλιστα ἔχει μόνον εἶνε δυνατόν ἀλλὰ καὶ ἀναπόφευκτον τοῦτο. Καὶ ὅμως καὶ εἰς αὐτὰ τὰ εἶδη δὲν κάμνουν τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ μακαρονίζουσιν ἀνυπόφορα. Εἶσθε ὁ πρῶτος ἐκ τῶν νεωτέρων, ὅσους ἀνέγνωσα, ὅστις καταρωθῆσατε νὰ ἐφαρμόσετε εἰς τὸ ποιητικὸν εἶδος, ὅπερ ἐξελέξατε, γνησίαν καὶ ἀνόθευτον τὴν δημοτικὴν γλῶσσαν, χωρὶς νὰ χάσῃ μηδ' ἐλάχιστον ἐκ τῆς φυσικῆς τῆς χάριτος, καὶ διὰ τοῦτο Σας συγχαίρω, προσκωνίζόμενος καὶ εὐχόμενος ἔργα ἔτι καλῆτερα.

Ἐννοεῖται, ὅτι αὐστηρὸς κριτὴς θὰ εὕρισκε καὶ εἰς τοὺς ἰδικούς Σας στίχους τοὺς τῶσον ἄλλως φυσικούς καὶ βέοντας μικροῦς τινας κήρας (οἷον σελ. 12: «δὲν ἐπιθυμῶ», σελ. 36 «τὸ ζῦγον», καὶ εἰ τι ἄλλο τοιοῦτον), ἀλλὰ ταῦτα εἶνε τῶσον ὀλίγα, ὥστε μάλιστα ἀξίζουν τὸν κόπον νὰ τ' ἀναφέρῃ τις. Ὅμοίως αὐστηρὸς κριτὴς θὰ ἐπεθύμει νὰ ἐλειπῶν καὶ βάρβαροὶ τινες λέξεις, οἷον *γλεντίζω*, κττ., εἰ καὶ ὁμολογῶ, ὅτι πολλὰ τούτων εἶνε ἀναπόφευκτα. Ἐὰν δὲ Σας κάμνω τὴν παρατήρησιν ταύτην, σκοπὸς μου εἶνε ὄχι νὰ Σας διδάξω — δὲν θὰ μοῦ κάμετε τὸ ἄδικον νὰ ὑποθέσετε τοιοῦτόν τι — ἀλλὰ μόνον νὰ Σας εἶπω, ὅτι εἰς τὴν ἰδικήν μου ἀκσὴν δὲν κτυποῦν καλὰ οὔτε τὰ ὀλίγα ταῦτα ἐκ τῆς καθαρευούσης ἀναμίγματος, οὔτε τὰ ἐκ τῶν ξένων γλωσσῶν — ἄλλως, καθὼς προεῖπα, ἐλάχιστα.

Ἐν γένει τὰ «Τραγουδάκια» Σας με κατηύρρα-
ναν, εὐχομαι δὲ καὶ ἑλπίζω νὰ ἐπέλθωσιν εἰς αὐτὰ
καὶ ἄλλα τραγούδια, ὅχι μόνον γιὰ παιδιὰ ἀλλὰ καὶ
γιὰ μεγάλους. Ἄν ὅχι τι ἄλλο, οἱ μεγάλοι οὗτοι
ἔχουν νὰ διδασθῶσιν ἀπὸ Σας πῶς γράφονται ἀκραι-
φνεῖς δημοτικοὶ στίχοι ὥραϊσι καὶ βέροντες.

Μίαν ἐπὶ τέλους γνώμην μου ἔχω νὰ Σας εἶπω.
Δὲν εἶνε δυνατόν ν' ἀφεθῆτε ὅλως εἰς τὴν ἰδικήν Σας
ἔμπνευσιν, χωρὶς ν' ἀρύεσθε τὰ θέματά Σας ἀπὸ
τοὺς γάλλους καὶ ἀγγλους; Ἀπὸ τοὺς ξένους τού-
τους, καὶ ἰδίως ἀπὸ τοὺς ἀγγλους δὲν λείπει πάν-
τοτε ἡ παραξενιά. Μὴ παρασύρεσθε ἀπὸ τὴν φήμην.
Ἡ φήμη, σήμερον μάλιστα, εἶνε ἀποτέλεσμα τοῦ
μεγάλου ἀριθμοῦ, ὅχι τῆς μεγάλης πραγματικῆς
ἀξίας.

Αἱ ἐξ Ἀθηνῶν καὶ Ἑλλάδος ἐντυπώσεις Σας
εἶνε ὅποιās τὰς ἐπερίμενα. Αἱ περὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι
προσώπων καὶ πραγμάτων κρίσεις Σας εἶνε ὅποιαι
καὶ αἱ ἰδικαὶ μου. Τὰ πάντα πιθηκισμὸς ξενικῶς. Δυ-
τυχῶς δὲ τὸ κακὸν δὲν περιορίζεται εἰς τὰς Ἀθή-
νας, ἀλλὰ ἐκεῖθεν μεταδίδεται καὶ εἰς τὸ ἔξω ἔθνος.
Ἄλλὰ τί πρῶτον καὶ τί ὕστερον νὰ εἶπω; Φαντα-
σθῆτε, ὅτι ἐδῶ ἔπρεπε νὰ πτώσω αἷμα διὰ νὰ κα-
τορθῶσω νὰ εἰσαχθῆ ἡ ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ εἰς
τὰ σχολεῖα τῶν ἀρρένων καὶ τῶν κορασίων. Οἱ ἐδῶ
ἔφοροι τῶν Σχολείων, ἐν ᾧ εἰς πολλὰ ἄλλα μὲ
ἤκουαν, εἰς ταῦτο ἦσαν ἀνένδοτοι, μέχρις οὗ δι' ἐνὸς
στρατηγήματος κατώρθωσα νὰ τοὺς μεταπέσω. Ἀντι-
τῶν συνήθων ἐξωτερικῶν ἡσμάτων οἱ μαθηταὶ ἐνὸς
δημοτικοῦ σχολείου (προπαρασκευασθέντες ὑπὲρ τοῦ
διδασκάλου ὑπ' εὐθύνην μου καὶ κρυφίως) ἔψαλαν
εἰς τὰς δημοσίας ἐξετάσεις ἐκλεκτὰ ᾄσματα ἐκκλη-
σιαστικά, καὶ ἡ ἐντύπωσις ἦτο τοιαύτη, ὥστε πολλοὶ
ἐκινήθησαν εἰς δάκρυα, ἅπαντες δὲ κατηγορευθῆ-
σαν. Ἐκτοτε καὶ μέχρι σήμερον ἡ μουσικὴ αὕτη
εἰσήχθη εἰς ὅλα τὰ Σχολεῖα καὶ οἱ μαθηταὶ κάμνουν
θαύματα. Ἀλλὰ μία ἀηδὼν ἔαρ οὐ φέρει, καὶ δυσ-
τυχῶς ἅπανταχοῦ, οὐδ' αὐτῆς τῆς Κων)πόλεως ἐξαι-
ρουμένης, ἡ ἔθνηκὴ μας αὕτη μουσικὴ κινδυνεύει νὰ
χαθῆ.

Ἄλλ' ἄς παύσω τὸ θέμα τοῦτο, διότι θὰ Σας ζα-
λίω μὲ τὰς ἀπεραντολογίας μου.

Ὅσάκις εὐκαιροῦντες μοῦ γράφετε ὀλίγας λέξεις
θὰ μοῦ προξενῆτε μεγάλην χαρὰν καὶ εὐχαρίστησιν.

Ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ταύτῃ Σας ἀσπάζομαι ἐκ ψυχῆς

Ὁ φίλος σας

Δ. ΒΕΡΝΑΡΔΑΚΗΣ

Γ. Γ. Σας ὑπερευχαριστῶ διὰ τὰς ὑπὲρ τοῦ Εὐ-
ριπίδου μου εὐμενεστάτας Σας κρίσεις. Δ. Β.

ΑΠΟ ΤΟ ΚΑΙΝΟΥΡΙΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΙΔΑ.-"ΟΣΟΙ ΖΩΝΤΑΝΟΙ,..-ΚΕΦ. Γ'. ΔΗΜΟΤΙΚΙΣΜΟΣ. ❀ ❀ ❀ ❀ ❀

Ἀγέλαστα, ἄπεινα, ἀνκίσθητα, ἀσυγκίνητα, ἀ-
τάραχτα, σκληρὰ τὰ πράματα στέκουσαν γύρω του
σὰ νὰ τὸν κ'ιτάζαν ἀδιάφορα, γιὰ νὰ τὸν ἀναγελά-
σουν. Τὸν εἶπνε ἡ ξεραῖλα τους: οὔτε θροσιὰ οὔτε
γλύκα δὲν εἶχαν. Καὶ εἶπε: -- «Ἔτσι θὰ περπατή-
σω ἂν ἔχω δύναμη θὰ περπατήσω, θὰ ὑποφέρω τῇ
σκληρότητι καὶ τῇ ξεραῖλα, δὲ θὰ πέσω, δὲ θὰ πα-
ραδοθῶ, δὲ θὰ σκοτωθῶ, θὰ στέκομαι πάντα ἐρῆος
καὶ θὰ προβαίνω. Θὰ πάω ἐκεῖ πού εἶναι νὰ πάω, μὲ
ἀταραξία, καὶ θὰ εἶμαι σκληρὸς καὶ γῶ καὶ ἀδιάφο-
ρος καὶ ξερός. Μ' ἕνα κεντρί θὰ κεντρίζω τοὺς ἀν-
θρώπους, μ' ἕνα καμτοῖκι θὰ τοὺς χτυπῶ μὰ δὲ θὰ
βιάζομαι δὲν ἀξίζει νὰ βιάζομαι: γιὰ τίποτε, γιὰτι
δὲν εἶναι τίποτε πού ν' ἀξίζει ἀρκετὰ γιὰ νὰ τὸ ἀπο-
χτήσω. Τί νὰ τὸ κάμω καὶ ἂν τὸ ἀποχτήσω; Καὶ γῶ
αὔριο θὰ πεθάνω. Δὲ θέλω νὰ κάμω δικό μου κανένα
πρᾶμα σὸν κόσμῳ, τί σημαίνει: τὸ ἐγὼ μου; Δὲν ἔχω
καμὰ ὑπόστασι οὐδ' αὐτοῦ καὶ εἶναι ἀδιάφορο ἂν
ὑποφέρει: τὸ ἐγὼ μου ἀπὸ τὴν ἀδιαφορία τῆς ζωῆς.
Ἀλήθεια τίποτε ἀνθρώπινο δὲ μ' ἐνδιαφέρει καὶ βρί-
σκομαι πὺ πέρα ἀπὸ τ' ἀνθρώπινα. Αὕτη τὴν αἰ-
σθησὴν τὴν ἔχω πάντα καὶ ἀκόμα σταν βρίσκομαι
μπλεγμένους σὲ ἀνθρώπινες δουλειῆς καὶ ταραχῆς.»

Καὶ τὴν ἡμέρα πού τὰ ἔλεγε αὐτὰ ὁ Ἀλέξης
βρέθηκε σὲ δυὸ κύκλους ἀπὸ ἀνθρώπους τῆς φυλῆς
του, καὶ ἐνοίωσε δυνατὰ πὺς δὲν εἶναι ξεχωριστὸς ἀπὸ
τῆ ζωῆ τοῦ ἔθνους του, καὶ οὔτε μπορεῖ νὰ εἶναι σὸν
τόσους ἄλλους νέους πού κάμουν τοὺς πολιτισμένους,
τοὺς φραγκοφερμένους καὶ τοὺς κοσμοπολίτες. Αὐτὸς
χώνεται μέσα καὶ ἀνακατόνεται καὶ ζεῖ μαζὺ μὲ τὸ
ἔθνος του. Ὅμως δὲ λησμονεῖ οὔτε τότε, σὸν ἄλλους
πάλι νέους, τὸν ἑαυτὸ του καὶ τὸ ὄραμα τῆς αἰωνιό-
τητας.

Οἱ δυὸ κύκλοι πού βρέθηκε τὴν ἡμέρα ἐκείνη ὁ
Ἀλέξης ἦταν ὁ ἕνας ἀπὸ δημοτικιστὲς δικηγόρους,
γιατροῦς, δασκάλους, ἐμπόρους, καὶ ὁ ἄλλος ἀπὸ δε-
σποτάδες καὶ πολιτευόμενους τῆς Πόλης.

Οἱ δημοτικιστὲς χάρηκαν πού τὸν ἐγνώρισαν
γιὰτι ἦταν κι αὐτὸς τέτοιος καὶ ἔρχονταν ἀπὸ ἄλ-
λον τόπο, ἐλληνικὸ. Μερικοὶ εἶχαν διαβάσει καὶ τὸ
βιβλίον του καὶ τοῦ τὸ ἔλεγαν μὲ ἐπαίνους. Ἦξερε
πὺς καὶ τυπικὰ νὰ ἦταν τὰ παινέματά τους εἶχαν
καὶ κάποια εὐλικρίνεια, τὴν εὐλικρίνεια τῆς χορῆς
πὺς τὸ βιβλίον του γράφτηκε στῇ δημοτικῇ γλώσσῃ.
"Ολοὶ τοὺς πίστευαν πὺς γράφε γράφε θὰ γενικεύ-